

ВИТРАТИ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Діяльність підприємств в умовах нестабільного зовнішнього середовища потребує розроблення стратегій, зорієнтованих на отримання конкурентних переваг з урахуванням власних можливостей і ринкової кон'юнктури. В ієрархії стратегій підприємства важливе місце займає конкурентна стратегія спрямована на зниження витрат. Адже саме витрати є одним із найбільш важливих показників і найбільш складних елементів виробничо-господарської діяльності підприємства. Їхня величина впливає на прибуток, рентабельність, ціну продукції, сприяє обґрунтуванню рішення щодо виробництва нових видів продукції та розрахунку економічної ефективності від упровадження організаційно-технічних заходів.

Поняття “витрати” є складною досліджуваною категорією, оскільки в економічній літературі немає єдиного наукового підходу щодо цього визначення. Це підтверджується різносторонніми трактуваннями серед науковців. Тому існує необхідність дослідження суті поняття “витрати” в контексті формування стратегії підприємства.

У положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” витратами визнають або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [5, 135]. Подібної думки дотримується низка вітчизняних науковців, зокрема В. В. Сопко і О. В. Бойко вважають, що “процес перетворення грошей у ресурси має характер витрачання та носить назву витрати” [1, 161]. Таким чином, у наведених визначеннях витрати розглядаються як частина активів чи власного капіталу підприємства, використана і витрачена у процесі його виробничо-збутової діяльності.

У дещо іншому аспекті розглядаються витрати в Законі України “Про оподаткування прибутку підприємств”, зокрема: “валові витрати виробництва та обігу – сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснених як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності” [2]. Вітчизняний науковець О. О. Орлов з цього приводу пише, що “виробничі витрати – це грошовий вираз використання виробничих факторів, внаслідок якого здійснюється виробництво і реалізація продукції” [4, 104]. Німецький економіст Г. Фандель вважає, що витрати – це затрати факторів виробництва у вартісному вираженні [6, 459]. Отже, у визначенні поняття “витрати” вітчизняних і зарубіжних науковців спільним є те, що останні є грошовим виразом затрат виробничих факторів.

Разом з тим, існує визначення цього терміну, де виділяються такі характеристики витрат: скільки й яких ресурсів було використано та, що вимір

витрат має певну поставлену мету. Так, Й. Клоок дотримується думки, що “витрати – це сукупність споживання товарів (ресурсів), перш за все матеріальних, у виробництві, у вартісній оцінці, яка базується на ринкових цінах закупки” [3, 135]. Заслуговує на увагу визначення, яке дають Ф. К. Беа, Е. Діхтл і М. Швайтцер: “Витрати – це розподілені за періодами видатки, що впливають на результати господарської діяльності підприємства, грошова оцінка яких відповідає основним вимогам для складання звітності” [7, 485]. Тобто витрати виробництва – це всі затрати, які виникли внаслідок споживання матеріальних благ і експлуатації служб підприємства, пов’язані з виробництвом матеріальних цінностей, їх збільшенням або суттєвим поліпшенням [7, 437].

Розглянувши існуючі точки зору щодо тлумачення поняття “витрати”, доходимо висновку, що у літературі виділяються витрати у формі грошових виплат і вартісні витрати. Так, витрати у формі грошових виплат – це фактично здійснені в певному періоді грошові видатки, зумовлені потоками платежів для придбання ресурсів. Витрати на використовувані підприємством ресурси обчислюють за закупівельними цінами. Грошові виплати пов’язані перш за все із зовнішньо-заводським рухом факторів виробництва, а необхідна інформація про витрати на придбання цих факторів є доступною для аналізу. Поняття витрат як грошових виплат не може слугувати основою для прийняття управлінських рішень, однак ціни, за якими купують фактори виробництва, часто використовують при плануванні виробництва. Вартісні витрати зорієнтовані на оцінювання засобів виробництва, які використовують на підприємстві для виробництва і реалізації продукції. До них відносять витрати в грошовій формі на використання у певному періоді ресурсів, необхідних для підготовки і здійснення виробничого процесу та реалізації його результатів.

Зі стратегічної точки зору витрати доцільно розглядати як грошовий вираз спожитих у результаті виробничо-збутової діяльності ресурсів з метою досягнення цілей підприємства й створення цінності для споживача. Вважаємо, що це визначення, на відміну від інших, є найбільш повним стосовно формування стратегії зниження витрат, оскільки у ньому звернено увагу на те, що здійснені підприємством витрати враховано не тільки з позиції отримання вигоди цим підприємством, а й з метою задоволення потреб споживачів і забезпечення певного рівня якості створеної продукції, що є актуальним в умовах ринкових відносин.

Список літератури

1. Бухгалтерський фінансовий та внутрішньогосподарський облік в галузях системи переробної промисловості АПК (на основі національних стандартів) / За ред. В. В. Сопка, О. В. Бойка. – К.: Фенікс, 2001. – 468 с.
2. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28 груд. 1994 р. № 334/94-ВР // Все про бухгалтерський облік. – 2007. – 13 лют. (№ 15). – С. 3–45.
3. Краткий курс по економіке предприятия / пер. Е. В. Савельева, Н. Н. Гуляевой, А. С. Ермоленко; ред. Н. Н. Ушаковой, Е. В. Савельева. – К.: Генеза, 1998. – 424 с.
4. Орлов О. О. Планування діяльності промислового підприємства: підручник. – К.: Скарби, 2002. – 336 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” // Бухгалтерія. – 2001. – № 5. – С. 135–141.
6. Фандель Г. Теорія виробництва і витрат; пер. з нім. – К.: Таксон, 2000. – 520 с.
7. Економіка предприятия / под ред. Ф. К. Беа, Э. Дихтла, М. Швайтцера; пер. с нем. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 928 с.